

PALEOLİTİK KÜLTÜRLER

ALT PALEOLİTİK

Alt Paleolitik kültürler Alt ve Orta Pleistosen içinde gelişim gösterirler. Paleolitik'in en eski evresi olan Alt Paleolitik, süresi bakımından da en uzun olanıdır. İnsan ile doğal çevre arasında çok yakın ilişkilerin bulunduğu ve doğal çevrenin insan yaşamını etkilediği ve kültüründe sınırlayıcı bir unsur olduğu bilinmektedir. Bu devirde insanın yaşayabileceği alanlarda iklim, diğer taş çağlarına göre daha ılıman, hayvan topluluğu ise sıcak iklim faunasıdır.

Beynin gelişmesiyle, beynin ellere olan egemenliği sonucunda, artık ellerini kullanabilen bu çağın insanları, günlük işlerinde kullanacakları aletleri, beslenmelerinde ve kendilerini vahşi hayvanlardan korumada ve zaman zaman kendi aralarındaki mücadelelerinde kullanacakları silahları yapmaya başlamışlardır.

Minerolojik özelliklerine göre diğer taşlardan daha sert ve keskin olan çakmaktaşı, kuvars, kuvarzit, kumtaşı, kalker, bazalt, obsidiyen andezit, serpantin gibi taşları kullanmışlardır. Bunların yanı sıra odun ve kemiğin kullanıldığı da kuvvetle olasıdır.

Alt Paleolitik insanları, doğanın kendilerine sunduğu, ellerinin altında bulunan taşları, diğer bir taşla yani vurgaçla işleyerek yontmuşlar ve çeşitli araç-gereç ve silahlar yapmışlardır. Ya da doğal halde bulunan ve az bir düzeltiyle kullanılabilir duruma getirilebilen parçaları kullanmışlardır.

Minerolojik özellikleri nedeniyle çok sert olan bu taşlardan, bir vurgaçla vurulduğunda büyük yongalar ayrılınca, bu devir insanı, bu kez de yongaları işleme yoluna gitmiştir. Bunun yanı sıra çekirdekten arta kalan özü de birkaç darbeye iki yüzeyle alet haline getirmiştir. İşte bu iki ana teknolojik tip, yonga ve klasik deyimleriyle el baltası (iki yüzeyle alet) zaman akımı içinde evrimlenerek daha uzmanlaşmış aletlerin yapımına temel oluşturmuştur. Alt Paleolitik, kendisinden sonra gelen kültürlerle genel çizgiler ve formlar bakımından öncülük etmiş ve klasik bir şekil yaratmıştır.

Yontuk çakıl kültürü:

İlkel bir endüstri çok erken bir evrede Afrika'da belirir. Yontuk çakıl terimi, çoğunlukla arkaik zannedilen yuvarlanmış çakılların şekillendirilmesiyle oluşmuş aletlerin bulunmasından doğmuştur.

Çakılların bazılarında yalnızca bir uçtan vurulmuş ve çakıl koparılmıştır ki böylece basit kesici bir kenar oluşturulmuştur. Bu aletler "kıyıcı" olarak adlandırılırlar. Daha sonra çakıl taşlarına yine bir uçtan, fakat bu kez iki yüzden vurularak parçalar koparılmıştır. Bu durumda iki tarafa eğik iki yüzeyin kesişmesiyle oluşan bir kesici kenar elde edilmiştir. Bu aletler de "iki yüzeyli kıyıcı" olarak adlandırılırlar. Çıkarımlar çok yönlü olduklarında bunlara çok yüzlü alet (Polyedre) adı verilmektedir.

İnsan tarafından yontulmuş böyle çakılları, arazi kayması, hayvanların çiğnemesi gibi doğal olayların yapay bir biçimde şekillendirdikleri çakıllardan ayırt etmek her zaman kolay değildir. Bunların dışında, taşmalıkları yassı çakıllar olmayıp, yongalar olan çontuklu, dişlemeli aletler, çakıllar üzerine ön kazıyıcılar gibi, kronolojik olarak daha geç olan diğer tipte parçalar da bu kültür içinde gözlenmiştir.

Klasik alt Paleolitik kronoloji'de yer alan kültürler ise sırasıyla şöyledir: İki yüzeyli alet içeren alt Paleolitik kültürler; Chélléen ya da Abbevillien; Acheuléen ve Micoquien'den oluşmaktadır.

Abbevillien (Chelleen)

Önceleri Chélléen olarak adlandırılmış, daha sonra Abbeville'deki Somme nehrinin yüksek terasındaki önemli yataklardan esinlenerek H.Breuil tarafından yeniden adlandırılmış olan endüstriyel bir topluluktur.

Az çok işlenmiş yongaları içeren fakat devamlı biçimler göstermeyen Abbevillien büyük çıkarımlarla işlenmiş iki yüzeylilerle nitelenir. Kenar yılanavidir. Yapıldığı yumruların doğal yüzeylerinden bir parça çoğu kez üzerlerinde bırakılmıştır. Böylece aleti kolaylıkla elde tutmak olanaklıdır. Bu endüstri ile birlikte bulunan fauna, bunu kuvaternerin başlangıcına bağlamaya olanak verir. Bu fauna içinde güney fili (*Elephas meridionalis*);

hançer dişli kedi (*Machairodus*) gibi ilkel türler, henüz yok olmamışlardır. Abbevillien aletlere çoğunlukla taşınmış ve sürüklenmiş olarak daha yeni alüvyonlar içinde rastlanır.

Acheuléen:

Alt paleolitik'in temel kültürel bir topluluğudur. Abbevillien'i izleyen Acheuléen Amiens'in bir kazası olan Saint-Acheul'den adını alır ve bu buluntu yerinde Victor Commont tarafından incelenmiştir. Burada Acheuléen'in özgün aletleri Abbevillien'in üstünde bulunmuştur. Acheuléen'in süresi çok uzundur. Mindel-Riss buzularasında görülür ve bütün Riss buzullaşması süresince geniş ölçüde gelişir. Würm buzulunun başlangıcında biter. Ilıman Atlas okyanusu Avrupa'sında antik filli, merk gergedanlı sıcak bir fauna Acheuléen'e eşlik eder. Riss-Würm buzul arasında gitgide geyiklerin, karacaların ve yaban domuzlarının egemen olduğu ılıman bir orman faunası sekline dönüşür.

Würm'ün başlangıcında ise, büyük soğuk iklim faunası görülür. Acheuléen zamanların 300.000 yıldan fazla süren dikkate değer süreleri esnasında buluntu yerleri, sık sık iki yüzeyle aletleri (biface) ve yonga üzerine aletleri bir arada verir. Abbevillien'de olduğu gibi tipik alet yine biface yani iki yüzeylilerdir. Fakat bu tipler gitgide daha düzgün ve daha yassılmışlardır. Kenarları düz ve ince bir biçimde düzeltilenmiştir. Son çıkarımların inceliği, yumuşak bir vurgacın kullanılmasından ileri gelmiş görünmektedir.

İki yüzeylilerin bu evrimi, Acheuléen boyunca süren endüstrilerin evrimindeki evreleri gösterir. Bunlardan bir tanesi eski Acheuléen'dir. Bu evrede yonga üzerine büyük aletlerle, hacimli iki yüzeyliler bir arada bulunurlar. Diğeri orta Acheuléen'dir. Bu evrede ise iki yüzeylilerde oval, yassı bir tipin geliştiği görülür. Bu tipe "pisi balığı biçimliler"(Limande) denilir. Geç Acheuléen evrede ise dar uçlu (kargı biçimli) ya da üçgen biçimli çok sayıda iki yüzeylilerin Levallois teknikle üretilen yongalarla ve Üst Paleolitik'in çeşitli tipteki alet öncüleriyle bir arada bulunduğu görülebiliyor.

Kenar kazıyıcılar, sırtlı bıçaklar ve taş delgiler gibi yonga üzerine aletler Acheuléen silsilelerde her zaman bulunurlar. Endüstrinin evrimlendiği ölçüde bunların sayıları gitgide artar ve çeşitlenir. Bunlara bazen nacak denilen bir alet tipi de eklenir.

Acheuléen'in yayılım alanı çok geniştir. Batı Avrupa'dan Hindistan'a kadar ve Afrika kıtasının hemen hemen tamamında rastlanılır. Afrika kıtasında, Avrupa'da daha ender bir alet tipi olan nacak, çoğunlukla iki yüzeylilerle birlikte bulunur.

Bugün çok sayıda Açık hava konutlarının ve mağaralarda bazı yatakların bilinmesine karşın, bu arkaik insanların yaşam biçimleri hakkındaki bilgiler henüz çok sınırlıdır. Oturulan alanın düzenlenmesi yalnızca Lazaret ve Terra-Amata'da gün ışığına konulmuştur.